

WPROWADZENIE

Zagadnienia historii dyplomacji i gospodarki stwarzają liczne możliwości ujęć tematycznych i metodologicznych. Umożliwiają one przedstawienie działań pojedynczych dyplomatów, całych misji, dysput rozstrzygających o losach państw, ale i konsekwencji międzynarodowych takich działań. Te ostatnie mogły wyrażać się w porozumieniach, także w konfliktach, z ich nieodzownymi ekonomicznymi skutkami. W efekcie wojna i gospodarka łączą się z kwestią dyplomacji w sposób elementarny.

Działania służb dyplomatycznych stawiają także wyzwania historii wartości i idei, nie tylko politycznych. W źródłach odnajdujemy tego potwierdzenie. I tak, śledząc historię europejskiej dyplomacji, trudno nie oceniać wartości prawdy w praktyce politycznej. W nowożytnej historii Europy na „styku” idei i praktyki zdarzało się, że wartość prawdy zyskiwała wysoką rangę tylko dla pozoru i kreacji. Doskonale świadczy o tym przygoda pewnego nieroztropnego ambasadora. Otóż w 1604 r. ambasador króla angielskiego Jakuba I, sir Henry Wotton, wyruszył na misję dyplomatyczną do Wenecji. W drodze zatrzymał się w Augsburgu. W księdze pamiątkowej, wystawionej w tym mieście, wpisał błyskotliwą sentencję: „Ambasador to jest uczciwy człowiek wysłany za granicę, aby kłamać dla dobra swojego kraju”. Po ośmiu latach od tego błędnego wydarzenia zapisek zwrócił uwagę nieznanego z nazwiska angielskiego podróżnika. Informacja o wpisie dotarła na dwór angielski i treść sentencji poznał król Jakub I. Monarcha poczuł się obrażony implikacją, że wysyła ambasadorów, którzy okłamują swoich rozmówców i przyjaciół króla. Ambasador Wotton musiał się ukorzyć i przeprosić króla Jakuba za wyrażenie oryginalnej opinii

o królewskiej dyplomacji¹. Świadczy to o tym, że władzy, co oczywiste i zrozumiałe, wyjątkowo zależało na unikaniu posądzeń o kłamstwo. W powszechnym przeświadczeniu prawda była jedną z naczelných zasad władzy. Nawet niewinne zakwestionowanie tej zasady wywoływało niewspółmierną reakcję monarchy; działo się tak, mimo że kłamstwo polityczne było jednym z główných narzędzi dyplomacji.

Zaproponowana autorom tomu refleksja nad stanem wiedzy o dyplomacji i gospodarce w XIX i początkach XX wieku pozwoliła zgromadzić materiały różnorodne w przyjętych naukowych perspektywach. Tom mieści klasyczne studia nad historią dyplomacji Marcina Karkuta („Don Jaime Miguel de Guzmán: el marqués de la Mina y su carrera militar”), Sergeya Iskyula („Русско-французская конвенция 1810 года о судьбе Польши и русско-французские отношения”) i Janusza R. Budzińskiego („Rosyjskie przedstawicielstwa konsularne i podstawy prawne ich funkcjonowania w latach 1809-1914. Zarys problematyki”). Zeszyt upowszechnia także rozprawy o nieodłącznych od zagadnień dyplomatycznych konfliktach zbrojnych, zobrazowane na przykładzie wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych Ameryki w tekście Piotra Derengowskiego („Okrucieństwa wojny czy przejaw rasizmu? Przypadki znęcania się nad jeńcami z U.S. Colored Troops (USCT) na wschodnim teatrze działań wojenných wojny secesyjnej – wybrane przykłady”) i w początkach istnienia II Rzeczypospolitej w artykule Witolda Jarno („Zaciąg do armii ochotniczej w okręgu generalnym wojska polskiego nr IV Łódź latem 1920”) oraz w sporach religijno-kulturowych w pracy Doroty Weredy („Kasata klasztoru bazylianów w Białej Podlaskiej”). Zeszyt zawiera również szczegółowe analizy relacji gospodarczych w Europie obranego okresu dziejowego Andrzeja Przegalińskiego („Zanim do Lublina zawitał wielki przemysł – dzieje gospodarcze miasta w epoce międzypowstaniowej (1831-1863). Studium syntetyczne”) oraz José Luisa Orella („El Cooperativismo agrario, primera acción del catolicismo social en España”). Edycję wzbogaca rozległa refleksja źródłoznawcza i metodologiczna Tomasza Stolarczyka („Księgozbiór biblioteki bernardynów w Łęczycy w świetle inwentarza z 1819 r.”) i Tomisława Giergiela („Staropolska *Liber baptisatorum* jako edycja (stan badań, metody, postulaty”).

¹ „An Ambassador is an honest man, sent to lie abroad for the good of his country”. Zob. G.D. RAWNSLEY, *Diplomacy and Propaganda*, „Issues and Studies” 36 (2000), nr 3, s. 5.

Formuła zeszytu i jego tematyka pozwoliła zgromadzić prace naukowców z ośrodków badawczych nie tylko z Polski, ale także z Rosji i Hiszpanii. Dziękuję autorom za podjęte wyzwania badawcze. Dziękuję wszystkim recenzentom tomu za podjęty trud i bezcenne uwagi. Szczególne podziękowania kieruję do Pani Profesor Swetlany Muliny i Pani Profesor Cristiny Barreiro Gordillo.

Arkadiusz M. Stasiak